

רוזה כהן ולאה שלוסברג

אלף להשוות את "פנקס שירות" של יצחק רבין* עם "יצחק רבין" של הביוגרף שלו, רוברט סלייטר.** בעוד הביוגרף פותח את הסיפור באביו של רבין, נחמיה רובינצ'וב, מתחיל רבין עצמו באמו, רוזה כהן, ולא במקרה. אמו היתה הדמות המכריעה בחייו, ויחסיו איתה השפיעו עליו עמוקות לאורך כל הדרך.

רוזה כהן נולדה בשנת 1890 במוהילוב (מוגיליוב) שברוסיה הלבנה (ביילורוס). אביה, יצחק כהן, היה יהודי דתי חרדי, נזיר קשה ואנטי-ציוני. רוזה היתה אחת מעשרת ילדיו. כשהיתה בת 10 מתה עליה אמה. היתומה הקטנה התמרדה נגד אביה ובחרה בהשכלה כללית ובמעורבות פוליטית. המשפחה עברה להומל (גומל) ואחר כך לפטרבורג. רוזה פיתחה אופי קשה. היא היתה עקשנית מאוד, שתלטנית, נוקשה ולוחמנית, ונטתה לקיצוניות בכל תחום: היא היתה צמחונייה, מהפכנית וקומוניסטית.

רבין כתב בספרו שהוריו נפגשו בעיד העתיקה בירושלים בשנת 1920, כשאביו היה חייל בגדוד העברי הבריטי ואמו אחות. נחמיה רובינצ'וב נולד בשנת 1886 בסידרוביץ' (אוקראינה). בגיל 18 היגר לאדצות-הבדית. הוא שינה את שמו לרבין בשנת 1916, כאשר ביקש להתגייס לגדוד העברי ונפסל לשירות בלשכת הגיוס. ההג-

דה לבית רבין מספרת שניסה מזלו בשנית בלשכה אחרת וגויס ללא קושי. כאשר הגיע הגדוד העברי לארץ-ישראל (פלשתינה) בשלהי מלחמת העולם הראשונה, לא נותר לו הרבה לעשות שם. הגדודאים חיפשו לעצמם תעסוקה עד שישתחררו. ז'בוטינסקי הקים בירושלים את ועד ההגה העירונית. בפסח תר"פ (1920) פרצו המאורעות שבהם טבח ערבים ביהודים.

רוזה כהן הגיע לא"י בשנת 1919 מאוד-סה באניה דסקלן עם 670 יהודים נוספים - במקרה, כהגדרת סלייטר: היא לא התכוונה לעלות ולא היתה ציונית, אבל "בלהיטותה לצאת את רוסיה, רוזה החליטה באי-רצון להצטרף למסע". רבין עצמו כתב: "מנימו" קים שלא נתחוררו לי מעולם, החליטה להצטרף אליהם". היתה זו כנראה החלטה אימפולסיווית, אולי בהשפעת אחד העולים הצעירים. רוזה שהתה חודשים אחדים בק"בוצת כנרת, ואחד כך עברה לירושלים, שם גר דודה האמיד, מרדכי בן הלל הכהן, בבית גדול.

הפגישה בין נחמיה רובינצ'וב-רבין לבין רוזה כהן, שיצחק רבין עצמו אינו מתעכב עליה כמעט בכלל, היתה מוזרה ולא נעימה, כפי שמתאר אותה סלייטר: "במדי אחות רחמנייה התקשתה רוזה לחלוף על פני הזקיפים שבשער העיד העתיקה. כחצד ליד רחוב היהודים פתאום נחמיה ראה אותה ותבע לדעת מה מעשיה שם. רוזה השיבה לו כי אין זה מעניינו, והיחל ביניהם דין ודברים והרוחות התלהטו. בעודם נאבקים וצועקים זה על זה, בידיש, קרבה אליהם קבוצת חיילים בריטים. הם הפרידו בין הניצים. עתה הבינו רוזה ונחמיה כי שניהם עושים כאן באותה שליחות ומוטב שישתפו פעולה. בדרך מוזרה זו החל הדומן בין נחמיה רבין לרוזה כהן."

הפגישה הראשונה מסמלת את יחסיהם של נחמיה ורוזה. רוזה היתה עקשנית, כע-

סנית ולוחמנית; היא לא ויתדה. להיפך, היא היתה השולטת והמנהלת במשפחה, לחוצה, מתוחה, וחסרת מנוחה. נחמיה לעז"מ מתה היה שקט יותר ופאסיווי. הוא סירב לקבל תפקידי ניהול בחברת החשמל, שבה עבד, או בהסתדרות. רוזה לעומתו נטלה בהתלהבות תפקידי ניהול ופיקוד בהגנה, בבנק, במועצת העידייה ובגופים ציבוריים אחרים. "רוזה", כותב סלייטר, "בכוח רצון גה החזק והמרץ הבלתי-נרלה שלה, היתה לא רק הססגונית בין ההורים, אף הדמות השלטת בחיי הילדים, יצחק ורחל אחותו... הם רחשו יראה כלפיה".

יצחק נקרא על שם סבו, זה שאמו רוזה נלחמה בו והתמרדה נגדו. רוזה דחתה את שם בעלה, רבין, והמשיכה להיקרא רוזה כהן, כשם אביה. בנה יצחק, שנולד ב-1 במארס 1922 בירושלים, היה עבורה הקשר החי בינה לבין אביה המת. מתי מת אביה של רוזה לא ברור מספרו של סלייטר. מכל מקום, ברור שהייתה קשורה אליו בעבותות של אהבה ושנאה גם יחד, ולא יכלה להיפרד ממנו גם לאחר מותו. ציפיותיה מבנה יצחק היו גדולות, שכן היה עליו למלא את החלל שהותיר מותו של אביה. יחד עם זאת נטשה רוזה שוב ושוב את בנה ואת בתה. רבין ממעיט בעור-מקה של הנטישה: "משום טרדות פרנסה לא היתה פנויה אלא ביום שישי בערב, שהיה קודש למשפחה".

יצחק רבין הילד פחד מאמו, אהב אותה והעריך אותה ביחד: "תמיד היה בה מן הייחוד, מן המרתק: גם נוקשות, גם דוץ, גם הרצון להטיל מרות - גם הנכונות להתדצות, להפיס דעת".

"היתה לה עמדה משלה, עקרונות משלה, והיתה מוכנה להילחם על כל מה שנראה לה ראוי שילחמו עליו... וברגע שהדברים לא היו עוד לפי רוחה קמה ועזבה ושוב לא עסקה בזולת... אני זוכר אותה כאשה חזקה, עקשנית ועצמאית מאד במחשבתה ובהחלטותיה", מצטט סלייטר מדברי רבין.

* רבין יצחק, פנקס שירות, ספריית מעריב, תל-אביב, 1979

** סלייטר רוברט, יצחק רבין, ספרי עידן, ירושלים 1977

ד"ר פלק הוא פסיכולוג קליני. פירסם ספרים פסיכוביוגרפיים על משה דיין, דוד בן-גוריון ותיאודור הרצל ומאמרים רבים בתחום הפסיכויסטוריה, הפסיכולוגיה הפוליטית והפסיכויגיאוגרפיה

רבין, בספרו, טוען שהזדהה עם אמו ולא עם אביו: "אופיי, שירשתי כנראה מאמי, נטה תמיד להסתגרות מסוימת... לא לח- שוף רגשות ולא לשתף בהם את הזולת - כך היה מקובל עלי אז וגם היום". הביוגרף, לעומת זאת, רואה הזדהות מסוימת עם האב דווקא: "בחיזוניתו רמה רבין יותר לאביו מלאמו... מנחמיה ירש את כובד ראשו ואת הרישיותו, ואת קולו העמוק. רוזה הטביעה את חותמה בנער בדרכים אחרות. היא הי- תה לו מופת של איש ציבור והוא העריצה". בעמקי נפשו הכחיש רבין הילד את הרג- שות הקשים שהיו לו כלפי אמו. הוא כעס עליה מאוד על שהשתלטה עליו, לא איפש- רה לו להיות נפרד ועצמאי, גרמה לו רג- שות של חוסר-אונים. מצד אחד, נצמדה אליו כלאביה, ומצד שני - נטשה אותו שוב ושוב. הוא פחד מהזעם ומהתוקפנות שלה. מכיוון שהיתה חולת-לב, נקרע רבין הנער בין אהבתו אליה ובין כעסו העמוק כלפיה. מצד אחד הוא פחד שהיא תמות, ומצד שני, בלא מודע, רצה שתמות: "אמי סבלה ממחלת-לב ובלבי פחדים עמוקים, שמה ההתקפים יכריעו אותה. כל אימת שלקתה בהתקף לב הייתי רץ בכל כוחותי להזעיק את הרופא וחרד שבשבוני אמצא או- תה מתה. אחותי ואני חיינו בצילו של פחד זה כל שנות ילדותנו ונזוהנו בקפידה שלא להרגיזה. מאוחר יותר נתגלתה אצל אמא גם מחלת הסרטן... הצירוף של מחלת הס- רטן ומחלת הלב היו האירועים העיקריים, שבצילם התנהלו חיי הבית".

ה מאבק הפנימי בנפשו של יצחק היה קשה מנושא. בשנת 1937, כשהיה בן 15, היה תלמיד בפנימיית בית הספר "כדורי". הוא מספר שהזעק הביתה כאשר אמו גססה, ושהגיע כאשר כבר מתה, אבל אינו משתמש כלל במילה מוות ואינו אומר בפירוש שאמו מתה: "יום אחד הוזעקתי הביתה. עיניו של אבא דמעו. רצתי לבית- החולים הרסה בתל-אביב. התפללתי, שא- מא תהיה עוד בהכרה, שתזוה אותי, רק לומר לה שלום. אני חושב, שזיהתה אותי. לא דיברה. חשתי, שידעה כי אני בדרך אליה, וגייסה את שירידי כוחה - לחיות עד שאגיע. לא רציתי לבכות. 'שלום אמא'. עיניה היו פקוחות, שתקה. מעולם לפני-כן ולעולם אחרי-כן, לא בכיתי כך...". מותה של אמו היה מצד אחד אבידה קשה ומרה, ומצד שני התגשמות של משאלה עמוקה לא-מודעת. הוא הרגיש אשם במות אמו, למרות שבמצאות לא גרם למותה. מכאן ואילך ינסה רבין בלא-יודעין להחזיר לעצ- מו את האם האיראנית.

ארץ-ישראל, המדינה-שבדרך, תפסו בלא-מודע של יצחק רבין הנער את תפקיד האם האיראנית. אמו הממשית היתה רחוקה מלהיות איראנית, אבל דווקא בשל כך הוא העריך אותה והכחיש את תכונותיה הרעות והקשות. לאחר מות אמו למד בשק- רנות רבה, והיה לתלמיד הטוב ביותר בכיתתו.

בגיל 16 החל את הקריירה הצבאית שלו כנוטר בהגנה. בשנת 1940 הוא סיים את "כדורי" כתלמיד מצטיין. הוצעה לו מלגת לימודים באוניברסיטת קליפורניה בברקלי, אבל "בשעת מלחמה לא יכולתי לעזוב את הארץ". הארץ היתה אמא הטובה, ואותה אסור היה לו לעזוב. בשנת 1942, כאשר היישוב היהודי בא"י התלבט בין גיוס המוני

לצבא הבריטי לבין שירות בהגנה ובפל- מ"ח, בחר יצחק רבין בפלמ"ח: הפלמ"חניק המרושל, מרוט-הלבוש, לא תואר לו ולא הר, שליש חקלאי, שליש לוחם, שליש איש מחתרת, המחויב בסודיות אף במחיצת ידידים, זקוק לכוחות-נפש לדבוק בדרכו: "הכרח הוא לבנות את הכוח העצמאי שלנו. הפלמ"ח היתה הבחירה הקשה, אני מאושר שבחרתי בה".

מתחת לביישנות ולהסתגרות של יצחק רבין רחשו רגשות סוערים. הדימוי העצמי שלו היה גדולות: הוא יגיע לגדולות, יהיה מפורסם וחשוב, ילחם למען ארץ-ישראל ויציל אותה מאויביה. את אמו לא יכול היה להציל ממוות, אבל את ארץ-ישראל, ואח- ריה את מדינת ישראל, יוכל גם יוכל.

ליצחק רבין היו גם דמויות-אב איריא- ליות בחייו, החל ממורו אליעזר שמאלי בילדותו, שאותו העריך, ועד לדוד בן- גוריון. אבל, כפי שרגשותיו כלפי אביו היו מעורבים, כך גם רגשותיו העמוקים כלפי אותם האנשים. גולדה מאיר, שאת מקומה תפס רבין בשנת 1974, היתה "אמא" שת- לסנית לא פחות מרוזה כהן.

הכוח והשלטון, שהם נחלתו של רבין מאז התמנה למפקד מחלקה בגיל 21, הם פיצוי נפשי עמוק על רגשות חוסר-האונים הקשים שנגרמו לו בשחר חייו על ידי אמו. הפוליטיקאי נמשך לכוח ולשררה בדיוק

בגלל הצורך להשקיט את רגשות חוסר-האונים המקננים בו מילדותו. מי שי- כול לשלוט, לפקר, לנהל, אינו מרגיש עוד חוסר-אונים. מובן שהוא אינו מודע לרגשות האלה שבו, אלא אם כן הוא נקלע למצב שהם תוררים ומציפים אותו, כפי שקרה לר- בין ערב מלחמת ששת הימים, כאשר בן-גוריון האשים אותו שהוא גורר את יש- ראל למלחמה.

הזדהותו העמוקה של רבין עם אמו התב- טאה באופיו. גם הוא, כמוה, עקשן מאוד, נוקשה, לחוץ, לוחמני ושתלטן. גם הוא רוי צה להשליט את רצונו על אחרים: "אני אקבע, אני אחליט, אני אנהל". כאשר שרים בממשלתו מתנגדים לרצונו בפומבי, הוא כועס מאוד. הוא מתקשה ביחסים קרו-

מתחת לביישנות ולהסתגרות של הנער יצחק רבין רחשו רגשות סוערים. הוא יגיע לגדולות, יהיה מפורסם וחשוב, ילחם למען ארץ ישראל ויציל אותה מאויביה

בים ואינטימיים. גם לו, כמו לאמו, יש נטייה לגרום נזק לעצמו. בגיל 24, בשנת 1946, גרם לעצמו תאונת אופנוע קשה. ביחסיו עם אשתו הוא שחזר את יחסיו עם אמו. אשתו לאה גרמה לו שני אסונות בק- ריירה שלו: לראשונה כשכנראה עודדה או- תו לקבל זריקת הרגעה ולישון 24 שעות בעיצומו של ההכנות למלחמת ששת הימים, כשהיה רמטכ"ל, ובפעם השנייה כשלא סג- רה את החשבון שלהם בבנק בארצות- הברית לאחר שסיים את שירותו כשגריר ישראל שם וחזר לישראל. אויביו של רבין השתמשו בשני הדברים הללו כנשק אדיר נגדו, ואף הצליחו להפילו מכסאו בשנת 1977, כשהיה ראש ממשלה בפעם הרא- שונה.

את פגישתו הראשונה עם לאה לבית שלוסברג בקיץ 1943 לא הזכיר רבין כלל בספרו "פנקס שירות". יש להניח שיחסו הרגשי כלפיה אמביוולנטי כפי שהיה כלפי אמו, אבל הוא אינו מודע לכך.

גדולי הדור הם בני אדם כמוני וכמוך, עם בעיות, קונפליקטים ומאבקים פנימיים. הדבר אינו מונע מהם לתקן את החברה שהם מנהיגים. יצחק רבין ישיג אולי הסכמי שלום עם הערבים ויביא שלום לישראל, אך הסיבות העמוקות ביותר לשאיפותיו ולפ- עילותו יישארו לא-מודעות, כפי שהן אצל רוב בני-האדם.